

OCUPAȚIA ENGLEZĂ ÎN INDIA (A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA)

drd. **Victorița Aneculi**

Cuvinte cheie: Ocupație, mogul, cipai, pușcă Enfield, rani, Indian Civil Service, opiu.

Mots-clés: Occupation, moghol, cipai, carabines Enfield, Indian Civil Service, opium.

L'occupation anglaise aux Indes dans la seconde moitié du XIXe siècle

Résumé

Dans l'histoire de l'Inde, le XIXe siècle est caractérisé par la lutte des Indiens pour leur libération de la domination britannique. Ce conflit ne représentait pas une simple guerre entre conquéreur et vaincus, mais une dispute entre deux civilisations développées qui ne se reconnaissaient pas et ne se respectaient pas réciproquement.

L'apogée de ce conflit a été marquée par la révolte des Cipayes qui a eu lieu le 10 mai 1857. Cette rébellion a entraîné des changements majeurs dans l'administration des Indes par le Royaume Britannique.

Dans la seconde moitié du XIXe siècle, la lutte des Indiens se rend plus radicale qu'avant et c'est le nationalisme indien qui commence à se manifester.

În istoria Indiei, secolul al XIX-lea este caracterizat prin lupta de eliberare a indienilor de sub dominația britanică, care nu este doar o luptă clasică între cuceritori și cuceritori, ci și un conflict între două civilizații. Pentru englezi indianul a rămas o necunoscută completă – era doar cel aflat sub ocupație, care prin munca lui trebuia să le aducă beneficii materiale. La fel și pentru indian, englezul reprezenta străinul “impur” care le-a răpit tot ce avea. A fost un conflict între două civilizații dezvoltate, care nu se recunoșteau și nu se respectau reciproc.

Europeanul nu putea considera comportamentul indienilor unul civilizat.

Într-un raport făcut în 1813, de către guvernatorul general al Indiilor Orientale, se făcea o caracterizare a conduitei morale a indienilor; acesta identifică trăsăturile fundamentale de caracter ale indienilor: viclenia, înșelătoria, furtul, jaful, omorul. În fața stăpânului și învingătorului indianul se târăște umil și slugarnic, iar față de cel învins și inferior este crud și lipsit de considerație¹

Alteritatea dintre cei factori se adâncește și mai mult atunci când europeanul cu valori total opuse consideră că indianul oferă o prea mare grijă animalelor în detrimentul semenilor. Europeanul reliefează antagonismul comportamentului acestuia, pe de o parte, indianul nu omoară nicio vietate, el construiește spitale

¹ Demetrio Marin, *India și Occidentul*, Institutul European, Iași, 2007, p. 113.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

destinate animalelor, în special pentru vaci și maimuțe bătrâne, iar, pe de altă parte, în întreaga țară nu se afla un așezământ pentru bolnavi și bătrâni. Atunci când li se îmbolnăvesc rudele apropiate sunt vizitați de medicul astrolog, iar dacă boala devine periculoasă bolnavii sunt aduși pe malul Gangelui (considerat fluviul sfânt), sunt depuși în locuri pustii și abandonăți în ultimele ore ale vieții lor². În conștiința unui european aceste acțiuni sunt incompatibile cu un popor civilizată. Însă tradiția hindusă consideră că acest tip de moarte pe malul sau în apele fluviului Gange este cea mai frumoasă și, de asemenea, sfântă³.

India a fost o țară care s-a sustras oricărei cercetări timp de mai multe secole, a rămas o Indie secretă pentru europeni, o țară în care locuiau mulți înțelepți, asceți care se condamnau la nenumărați ani de meditație solitară, la renunțări grele și care părăsesc de bunăvoie orice legătură cu oamenii, cu singurul scop de a afla adevărul⁴.

Și comportamentul englezilor este de neînțeles și de neacceptat pentru indienii. Indienii nu beau apă după animale sau după europeni. Un servitor indian poate să-i aducă apă stăpânului său european, însă nu trebuie să ia paharul înapoi după ce stăpânul a băut, astfel s-ar contamina. Un servitor al lordului Hastings povestește că în timpul unei epidemii răspândite în 1819 printre soldații indieni, mulți dintre ei și-au învins prejudecata și au luat medicamentele din mâna lui, însă doi brahmani angajați ca scribi, care zăceau departe unul de celălalt, nu au luat nimic, pentru că nu era nimeni din casta lor care să le dea medicamentele, preferând, astfel, să moară⁵.

*

De-a lungul timpului indienii au fost un popor pașnic, care nu a făcut niciodată cuceriri, dimpotrivă, de când datează istoria relațiilor lor cu lumea externă, au fost cucerțiți de mongoli, afgani și englezi. Tradiția înregistrează un fapt edificator: fahirul Calano s-a urcat pe rug din propria voință în prezența lui Alexandru Macedon și și-a dat foc în public la Susa. Decizia sa nu a rezultat din faptul că-și risca viața pentru un scop anume, motivul său era să se retragă din viață în libertate⁶.

Ultimii dintre cuceritori au fost englezii. Imperiul Britanic al Indiilor a durat între 1818-1914. Englezii și-au asigurat granițele, pentru că în partea de nord-vest se temeau de o eventuală avansare a rușilor către Asia Centrală, iar în partea de nord-est de expansionismul birmanez. În urma a două războaie, englezii i-au constrâns pe birmanezi să cedeze mai multe provincii și au anexat Assamul și Birmania de sud⁷. Guvernatorul general, lordul Dalhousie, a elaborat o doctrină conform căreia, dacă un suveran murea fără moștenitor de sex masculin, Compania îi anexa teritoriul. În acest mod, Compania a anexat mai multe principate indiene, printre care și Oudhin, care

² *Ibidem*, p. 157.

³ Paul Brunton, *India secretă*, Casa de editură și presă "Viața Românească" București, 1991, p. 7.

⁴ Paul Brunton, *op. cit.*, p. 136.

⁵ Demetrio Marin, *op. cit.*, p. 155.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Michel Boivin, *Istoria Indiei*, Editura Corint, București, 2003, p. 89.

rămăsese ultimul stat important din India de nord⁸ Treptat, Pendjabul va fi anexat, urmat de Sind în 1843. Înaintarea britanică spre Afganistan a fost blocată după înfrângerea din trecătorile Kaybar din anul 1841⁹

Din 1813 Compania Indiilor Orientale nu mai deține monopolul comercial, funcțiile sale fiind în special politice și militare. Începând din 1820 diverse medii englezești au determinat-o să instaureze o politică reformistă. Măsurile cele mai importante priveau practicile marginale, precum cutuma *sati*, interzisă în 1829. De asemenea, aceste măsuri priveau și pe *thugi*, care practicau sacrificii rituale, capturând călători. O alta măsură întreprinsă de Companie a fost înlocuirea limbii persane cu engleza, care a devenit limbă oficială a corespondenței din anul 1835. Acest fapt dovedește intenția ei de a se substitui complet puterii mogule, care încă se manifesta în mod simbolic¹⁰

A doua jumătate a secolului al XIX-lea debutează cu cel mai puternic conflict dintre indieni și englezi, conflict care va marca începutul luptei de eliberare a celor aflați sub ocupație străină. La 10 mai 1857 are loc răscoala cipailor (*“sepoi – cipai”* termen care provine din cuvântul urdu *“sipaahi”* care înseamnă soldat). Soldații Armatei Indiei Britanice, recrutați din rândul populației hinduse și musulmane, s-au revoltat împotriva britanicilor de la garnizoana Meerut (care se afla aproximativ la 65 de km de Delhi)¹¹ Pretextul acestei revolte este unul religios (refuzul soldaților de a folosi noile puști Enfield). Ambalajul gloanțelor trebuia rupt cu dinții, ceea ce provoca contact cu grăsimea de vită (ceea ce însemna sacrilegiu pentru hinduși), sau cu grăsimea de porc (care însemna o încălcare gravă a regulilor religioase pentru musulmani). Revolta are numeroase cauze: dezastrul provocat de expediția din Afganistan, zvonurile care afirmau că englezii vor să-i convertească la creștinism¹², concurența produselor britanice, ostilitatea față de reformele fiscale, administrative și tehnice efectuate de englezi¹³

Trei regimente s-au revoltat pentru a protesta împotriva punerii în lanțuri a celor care au refuzat noile cartușe. Rebelii i-au eliberat, masacrând garnizoana engleză. Au atacat și ocupat apoi orașul Delhi. Împăratul mogul Bahadur Shah a fost pus în fruntea rebeliunii. Răscoala s-a propagat cu repeziciune în India de nord și centrală¹⁴

În plan militar se disting trei etape. În prima etapă s-a urmărit cucerirea orașului Delhi. Englezii sunt înfrânți de șeful rajput Kunwar Sing al Arrah, însă întăririle venite din Punjab le-au permis englezilor să cucerească orașul în august¹⁵

A doua etapă s-a derulat în jurul Lucknowului pe care l-au cucerit cu ajutorul unor întăriri.

⁸ Michel Boivin, *op. cit.*, p. 89.

⁹ *Istoria universală*, (Larousse), *Evoluția lumii contemporane*, vol III, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006, p.148.

¹⁰ Michel Boivin, *op.cit.*, p. 91.

¹¹ http://ro.wikipedia.org/wiki/India_Britanica *Revolta indian din 1857*.

¹² Michel Boivin, *op.cit.*, p.92.

¹³ *Istoria universală*,... p. 148.

¹⁴ Michel Boivin, *op. cit.*, p. 92.

¹⁵ *Ibidem*.

Ultima etapă a avut loc în India Centrală, unde *rani* (femininul pentru rajah) din Jhansi a preluat conducerea revoltei, însă englezii au cucerit acest teritoriu și *rani* va muri în luptă. Luptele au continuat încă un an în diferite regiuni, însă guvernatorul general a proclamat încheierea păcii, în iulie 1858¹⁶

Au fost executați mii de indieni, care au fost acuzați că au participat la revoltă. Una dintre metodele prin care erau executați cei acuzați a fost metoda "suflării în aer"¹⁷ Condamnații erau legați de țeava tunului, după care se trăgea împrăștiind în jur bucăți din corpul celui executat. Într-o scrisoare a unei britanice care locuia în India, se povestește: "...mulți prizonieri au fost spânzurați după bătălie. Când s-a observat că spânzurătoarea nu a făcut nicio impresie asupra lor, patru dintre ei au fost interogați și condamnați să fie suflați în aer cu tunul. Într-o bună zi am fost speriați printr-o detunătură de tun, care a fost însoțită de un sunet înăbușit, dar atât de îngrozitor încât nu putea fi descris..... Un ofițer mi-a mărturisit că ți s-ar face rău să privești..... Un tun a fost supraîncărcat și bietul om a fost spintecat cu adevărat în atomi. Spectatorii au fost acoperiți cu sânge și cu bucăți de carne. Capul unuia dintre bieții oameni a căzut asupra unuia dintre spectatori, răbindu-l"¹⁸.

Consecințele revoltei *cipailor* au fost variate: împăratul mogul Bahadur Shah a fost judecat pentru trădare și deportat în Rangon¹⁹, armata indiană a fost reorganizată, unitățile de musulmani și brahmani din Provinciile unite Agra și Oudh au fost desființate²⁰ Compania a fost suprimată, iar regina Victoria devine suverana directă a Indiei. În 1876 Parlamentul din Londra a proclamat-o împărăteasă a Indiilor.²¹

Actul Indiilor din 1857 transfera secretariatului de stat al Indiei, India Office, puterile care până atunci fuseseră deținute de Comitetul de Control al Companiei. Începând din 1861 consiliul executiv al viceregelui (noul titlu al guvernatorului general) tinde să devină un adevărat guvern deservit de o întreagă administrație, *Indian Civil Service*.²²

De asemenea, a fost instaurat un nou sistem fiscal, în care cheltuielile militare reprezentau 1/3 din buget. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea dominația britanică s-a bazat pe armată.

În 1879 a izbucnit un alt război afgan ce a avut drept consecință recunoașterea reciprocă a "liniei Durand", care despărțea zona tribală dintre Afganistan și Imperiu. Un ultim război anglo-birmanez permite anexarea Birmaniei de Sud, astfel încât întreaga țară era inclusă în Imperiu în 1937²³

Începând din anul 1870 se poate vorbi de dezvoltarea naționalismului indian. În această epocă, intelectualitatea și-a schimbat atitudinea față de dominația britanică. Descoperirea grandorii trecutului, criza încrederii în raj, care s-a arătat incapabil să

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Reinhard Frank, *Dominația Angliei în India*, s.e. Berlin, 1940, p. 21.

¹⁸ *Ibidem*, p. 22-23.

¹⁹ Michel Boivin, *op. cit*, p. 93.

²⁰ http://ro.wikipedia.org/wiki/India_Britanica *Revolta indian din 1857*.

²¹ Michel Boivin, *op. cit*, p. 94.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

prevadă foametea din 1875 și pe cea din 1880 sunt factori care au creat o nouă stare de spirit. În 1876 a fost fondată Asociația Indiană la Calcutta de către Surendranath Banerji care organizează primele campanii de agitații panindiene²⁴ Un an mai târziu, Ameer Ali a fondat Asociația Națională Muhammadan, considerând că interesele musulmanilor nu erau suficient garantate de către organizațiile dominate de hinduși²⁵

Congresul Național Indian a fost creat în 1885 de Octavian Hume, liberal, originar din Scoția, pentru a constitui un forum care să permită articularea unui punct de vedere indian asupra chestiunilor legate de guvernarea și dezvoltarea politică a Indiei. Congresul a devenit principalul partid politic al țării²⁶ Spre sfârșitul secolului în interiorul Congresului s-a produs o separare între extremiști, conduși de Tilak, și moderați, conduși de Gokhale. Primii militau pentru o acțiune mai radicală în vederea îndepărtării britanicilor, ultimii își urmăreau obiectivele folosind mijloace constituționale și promovând reforme fundamentale menite să conducă la obținerea autonomiei²⁷

Într-una din interpelările Congresului se susține: "este clar că India, oricât de mare ar fi, nu este suficient de mare pentru a găzdui poporul Indian, cât și guvernul britanic. Unul sau altul trebuie să plece și nu încapă îndoială cine este acesta... Suntem foarte serioși, am rupt orice punte de legătură, pentru noi nu mai exista cale de întoarcere"²⁸

Urmările ocupației engleze în India sunt numeroase. Până la tratatul de la Paris din 1763, India era o țară bogată care exporta atât în Extremul Orient, cât și în Extremul Occident produse textile și zahăr. Exista o veritabilă burghezie locală, în special în Bombay și la Madras. Venirea englezilor a schimbat această situație. Comerțul exterior devine monopol al Companiei Indiilor Orientale și concurența din partea produselor industriale britanice ruinează artizanatul textil indian, căruia nu i-a lăsat timp suficient pentru adaptare.

Ameliorarea provizorie a condițiilor de viață a determinat expansiunea demografică și a contribuit la pauperizarea țăranilor, cu atât mai mult cu cât culturile de subzistență sunt înlocuite cu cele de export: bumbac, iută, și opiu²⁹ India producea mai mult opiu decât orice țară din lume, jumătate din producție se consuma în India, iar cealaltă jumătate se exporta. Producția și consumul nu se făceau pe ascuns, deși religia țării interzicea în mod strict consumul de opiu. Într-un discurs Gandhi spunea "înainte de venirea englezilor, niciun guvern din India nu a sprijinit această patimă pentru a câștiga din impozite" Consumul de opiu s-a extins la scară națională. Îngrijorător era faptul că li se dădea opiu și copiilor. "Femeile care lucrează la fabricile de la Calcutta și Bombay dau în fiecare dimineață opium sugarilor pentru ca aceștia să doarmă întreaga zi și să nu tulbure pe mamele lor, în timpul muncii, prin strigăte de foame. Femeile de la sate își ameteșc copiii înainte de a pleca la munca

²⁴ *Ibidem*, p.98.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Shashi Tharoor, *Nehru. Inventarea Indiei*, Editura Paideea, București, 2004, p. 7.

²⁷ *Ibidem*, p. 8.

²⁸ *Ibidem*, p. 60.

²⁹ *Istoria universală*,... p. 149

câmpului, astfel încât aceștia să nu se trezească și să strige în absența mamei³⁰. Patima opiumului în India, împreună cu patima basamacului, a fost unul dintre cele mai importante mijloace politice pe care Anglia le-a utilizat pentru a-și menține dominația³¹

Însă dominația britanică a avut și consecințe pozitive: instaurarea unei administrații remarcabile, începutul dezvoltării rețelelor de căi ferate și întemeierea universităților.

Bibliografie:

- Brunton, Paul, *India secretă*, Casa de editura și presă "Viața Românească" București, 1991.
- Boivin, Michel, *Istoria Indiei*, Editura Corint, București, 2003.
- Demetrio, Marin, *India și Occidentul*, Institutul European, Iași, 2007.
- Reinhard, Frank, *Dominația Angliei în India*, Berlin, 1940.
- Tharoor, Shashi, *Nehru. Inventarea Indiei*, Editura Paideea, București, 2004.
- Larousse, *Istoria universală, Evoluția lumii contemporane*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006, vol. III.

Surse Internet:

http://ro.wikipedia.org/wiki/India_Britanica [Revolta_indian_din_1857](http://www.muzeuvaslui.ro)

³⁰ Reinhard Frank, *op. cit.*, p. 62.

³¹ *Ibidem*, p. 67.